

УДК 349.6:346.57

DOI 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.25-34

О. А. Рассомахіна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права

юридичного факультету,

ПВНЗ «Європейський університет»

email: olha.rassomakhina@e-u.edu.ua

ORCID 0000-0003-2862-8169

Researcher ID: AEW-2296-2022

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті здійснено дослідження законодавства України та практики правового регулювання інвестиційної діяльності в умовах російсько-української війни. Проаналізовано основні нормативно-правові акти в цій сфері та узагальнено їхні положення; визначено основні законодавчі новели. Здійснено оцінювання стану правового регулювання в окресленій сфері та проблем, які виникають у процесі реалізації механізму правового регулювання інвестицій.

Зроблено висновок, що інвестування в Україні в умовах війни обумовлене новими обставинами, зокрема потребами у: відбудові зруйнованих промислових об'єктів та підприємств; відновленні основних фондів та виробничих процесів через завдання їм майнової шкоди внаслідок бойових дій; релокації; відновленні економіки загалом та післявоєнній відбудові України. Визначено, що інвестиційна активність в Україні в умовах війни демонструє переважну стабільність. Серед інструментів законодавчого механізму регулювання інвестиційної діяльності в час війни можна виділити: 1) удосконалення механізму державної підтримки значних інвестиційних проєктів; 2) удосконалення механізмів стимулювання експортної діяльності; 3) розробку механізмів страхування й перестрахування національних та іноземних інвестицій в Україні, зокрема від воєнних і політичних ризиків; 4) визначення механізму повної або часткової компенсації відсотків за кредитами на інвестиційні цілі; 5) закріплення в законодавстві заходів стимулювання інвестиційної діяльності в межах індустриальних парків (звільнення від оподаткування митом і ПДВ нового обладнання, що ввозиться учасниками індустриальних парків; звільнення від оподаткування прибутку учасника індустриального парку, отриманого від господарської діяльності у сфері переробної промисловості; звільнення від сплати або пільгові умови сплати земельного податку на земельні ділянки, що входять до складу індустриального парку); б) визначення в законодавстві механізму використання учасниками індустриальних парків вивільнених від оподаткування коштів на розвиток їхньої діяльності. В умовах війни для залучення інвестицій, поширення інвестиційних програм Україна здійснює співпрацю із ширшим колом міжнародних та європейських інституцій (наприклад, MIGA, DFC, у рамках Міжвідомчої координаційної платформи донорів для України тощо), використовує міжнародні та європейські фінансові інструменти (ІРА III, «Єдиний ринок», МФД та ін.). В Україні все більш широко створюються й застосовуються електронні платформи (Advantage Ukraine, Внесок, Асоціація інвесторів України, Startup Invest Hub, Startup.ua, UkraineInvest, Дія тощо), цифрові онлайн-сервіси та інвестиційні додатки.

Ключові слова: правове регулювання, суб'єкти господарювання, підприємницька діяльність, інвестиційна діяльність, воєнний стан, законодавство, законодавчі ініціативи, інвестори, інвестиції, захист інтересів інвесторів, безпека інвестицій.

Постановка проблеми та її актуальність. Військове вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року та постійна пролонгація воєнного стану в нашій державі на наступні періоди спричинили багато негативних наслідків для всіх сфер життя українського суспільства та для економічної сфери зокрема. Економічний спад перших років

війни й умови політичної нестабільності негативно впливають на рівень інвестиційної активності та інвестиційний клімат у нашій державі. Ще до повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України були зафіксовані негативні для економіки України наслідки, пов'язані зі збройним конфліктом на Сході України. Ці несприятливі наслідки породили ряд глобальних економічних і правових проблем, які має досліджувати та вирішувати не тільки економічна, але й юридична наука. Одними із них стали проблеми, пов'язані із реалізацією правового механізму забезпечення належного інвестиційного клімату в цей особливий період, зі створенням умов для збереження інвестиційної привабливості економіки України та забезпеченням захисту прав і законних інтересів інвесторів та правової безпеки інвестицій. В умовах війни питання правового регулювання залучення інвестицій набувають особливого значення, адже бойові дії спричиняють значні економічні збитки, руйнують промислові об'єкти й підприємства та створюють додаткове навантаження для сфери господарювання й господарюючих суб'єктів. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, відбудова зруйнованих виробничих потужностей підприємств вимагає значних інвестицій. Водночас банківське кредитування на інвестиційні цілі є високоризиковим для банківських установ, а державна підтримка як компенсація відсоткової ставки за кредитами на інвестування досить слабо стимулює інвестиційну діяльність порівняно з іншими цілями кредитування, і на практиці продемонструвала низьку інвестиційну спрямованість. Зокрема, інколи банки відмовляються працювати за цією програмою, оскільки у Фонду розвитку підприємництва виникає заборгованість перед банками за сплату компенсаційної різниці у відсоткових ставках [8]. Водночас економіка країни та забезпечення її сталого розвитку в умовах війни потребують інвестування, що зі свого боку повинно бути забезпечено відповідним законодавчим механізмом, який враховує ці умови.

За попередні роки війни державою вже створено нормативно-правовий та організаційний механізми, що забезпечують стимулювання інвестицій, серед таких заходів: 1) удосконалення механізму державної підтримки значних інвестиційних проєктів; 2) удосконалення механізмів стимулювання експортної діяльності; 3) розробка механізмів страхування та перестрахування прямих інвестицій в Україні, зокрема від воєнних і політичних ризиків; 4) підтримка розвитку індустріальних парків та інвестиційної діяльності в зазначеній сфері; 5) запровадження податкових пільг для підприємств, які інвестують кошти у власний основний капітал; 6) співпраця з рядом міжнародних та європейських інституцій і в рамках спеціальних платформ: Європейський інвестиційний банк, Організація економічного співробітництва та розвитку, Міжвідомча координаційна платформа донорів для України тощо; 7) створення спеціальних електронних платформ, наприклад Advntage Ukraine для залучення іноземних інвестицій тощо [8]. Створені механізми потребують дослідження на предмет виявлення прогалин і недоліків та визначення напрямів для майбутнього вдосконалення їхнього нормативно-правового регулювання.

Вищенаведене свідчить про започаткування такого напряму наукового дослідження, як проблематика правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні в умовах війни, що охоплює виявлення особливостей цього механізму та практики його реалізації. У зв'язку з цим важливо проаналізувати чинне законодавство у сфері інвестиційної діяльності, виявити його недоліки та запропонувати способи вдосконалення правового регулювання в умовах воєнного стану.

Загалом в умовах війни Україна демонструє певну стабільність інвестиційної активності, зокрема завдяки реінвестуванню доходів іноземними компаніями та залученню інвестицій у ключові галузі економіки. Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 2022 року обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну скоротився в 30 разів: з 6 млрд доларів 2021 року до 200 млн доларів 2022. А вже 2023 року завдяки збільшенню реінвестування доходів обсяг прямих іноземних інвестицій збільшився до 4,4 млрд доларів. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій 2024 року становив 3,8 млрд доларів [4]. Цього року спостерігалось зниження інвестиційної активності порівняно із 2023 роком. Очікується, що 2025 року інвестиційна активність в Україні може зростати. Тобто умови життя в часи війни обумовлюють настання особливих випадків, які породжують потребу в інвестуванні та виробленні відповідних механізмів, хоча сама інвестиційна активність залишається майже стабільною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про актуальність обраної теми. Особливості державної політики у сфері інвестиційної діяльності в умовах російсько-української війни досить широко висвітлені в науковій та практичній літературі як економічного, так і юридичного напрямку. Варто зазначити, що першим довоєнним монографічним і комплексним дослідженням теоретичних проблем інвестиційної діяльності з позицій господарського права у вітчизняній науці стала монографія В. В. Поєдинок [7]. Водночас вимоги воєнного часу зумовлюють потреби в застосуванні теоретичних конструкцій у сфері інвестиційного права та інвестиційної діяльності до умов і реалій воєнного стану. За роки війни інтерес до проблематики у сфері залучення інвестицій в економіку та законодавчого механізму забезпечення інвестиційної діяльності в наукових публікаціях не згасає. Зокрема, державне регулювання інвестиційної діяльності та його напрями в новітніх економічних умовах дослідив у своїй публікації С. Яськов. Автор підкреслив, що інвестиційна діяльність та залучення інвестицій є ключовим питанням розвитку економіки будь-якої країни та її галузей [9, с. 122], а державне регулювання інвестиційної діяльності охоплює правове забезпечення й контроль за процесом здійснення інвестиційної діяльності інвесторами, дотримання норм законодавства України та здійснення органами державної влади регулювання інвестиційної діяльності й визначення її умов [9, с. 123]. Питання інвестиційної безпеки в умовах війни та роль держави в цьому процесі дослідив у своїй публікації О. О. Гармаш, який зазначив, що в умовах війни інвестиційна політика характеризується особливостями, та визначив пріоритетом розвиток військово-промислового комплексу [2, с. 63]. На економіко-правові проблеми міжнародного інвестування в економіку України звернула увагу В. М. Барановська [1]. Організаційні та нормативно-правові аспекти вдосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності України в період післявоєнної відбудови охарактеризували в своїй публікації В. Левицький та С. Радинський. Автори звернули увагу, що розв'язання економічних проблем вимагає активізації інноваційної діяльності, для чого потрібно створити стратегію інноваційно-інвестиційного розвитку [5, с. 152]. Правові питання залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах воєнного стану розглянули в науковій праці М. Ю. Покальчук, А. В. Марачук та О. О. Шулепова, які слушно зазначили, що ринковий механізм самостійно не може впоратися зі створенням сприятливого інвестиційного клімату в Україні, тому держава повинна виступити організатором правового й економічного просторів для створення умов здійснення інвестиційної діяльності та посилення конкурентних переваг національної економіки [6, с. 547]. Інтерес до сфери інвестицій не вщухає й серед іноземних видань. Так, The Gardian висвітлює важливі аспекти регулювання інвестицій в Україні в умовах війни. Наприклад, в одній із публікацій наводиться досвід найбільшої приватної інвестиційної компанії України Horizon Capital, яка успішно тимчасово релокувала на початку війни, адаптувала свою діяльність до нових правових реалій і залучила 350 млн доларів інвестицій під час війни завдяки фінансовій підтримці ЄБРР та Фонду Рокфеллера. Її досвід свідчить про важливість в умовах війни міжнародного правового співробітництва для забезпечення інвестиційної стабільності й демонструє гнучкість правових механізмів у відповідь на особливі ситуації [3].

Загалом проблематика правового регулювання інвестиційної діяльності під час війни в наукових публікаціях висвітлюється різнопланово. Деякі вчені досліджують пріоритетні напрями державної інвестиційної політики в цей період, її форми, принципи й засоби здійснення, а також звертають увагу на потребу у виробленні інноваційно-інвестиційної стратегії й внесення засад інвестиційної політики до щорічного Плану дій Уряду. Інші вчені зосереджують увагу на питаннях залучення іноземних інвестицій і питаннях їхньої безпеки й захисту. В умовах війни цей напрям наукового дослідження залишається актуальним як для вчених-економістів, так і для вчених, які досліджують сферу права. Досі існує потреба в комплексному й системному дослідженні механізму правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні в такий особливий період.

Метою дослідження є висвітлення законодавчих засад механізму правового регулювання інвестиційної діяльності в умовах війни в Україні та окремих аспектів його реалізації; виявлення змін і новел у законодавстві з цього питання.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи пізнання та галузеві методи: формально-логічний, системно-функціональний і спеціально-юридичний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавство України у сфері інвестиційної діяльності було напрацьовано за багато років до початку на території України воєнних дій, і утворює систему, цілком придатну для регулювання зазначених відносин в умовах воєнного стану. Тому частина наявного у сфері інвестицій законодавства зазнала невеликої кількості змін під час війни, а закладені в ній механізми застосовуються і в сучасних умовах економічних відносин. Але існують і нормативно-правові акти, які були ухвалені саме в період війни. Розглянемо обидві групи інвестиційного законодавства. Забезпечення належного правового захисту інвестицій в Україні неможливе без стабільної правової системи, впровадження міжнародних стандартів, а також надійних механізмів моніторингу та контролю за виконанням інвестиційних угод [1, с. 105–106]. Реалізація цих умов зі свого боку вимагає розвитку ефективного інвестиційного законодавства.

Історично одним із перших законів у сфері інвестиційної діяльності став Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII «Про інвестиційну діяльність», положення якого за сучасних умов набувають особливої актуальності з питань здійснення інвестицій. Це Закон у сфері регулювання інвестиційної діяльності, який спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форми власності, на ефективне інвестування в галузі народного господарства України, розвиток міжнародного економічного співробітництва та інтеграції в цій сфері. Закон України «Про інвестиційну діяльність» забезпечує правову основу для захисту інвестицій в умовах війни, сприяючи залученню інвестицій та підтримці економічної стабільності України в цей складний період. У контексті російсько-української війни значення Закону полягає в тому, що він встановлює державні гарантії захисту, які не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій інвестицій (захист від безоплатної націоналізації, реквізиції або прирівняних за наслідками заходів). Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з повним відшкодуванням інвестору збитків. Цей Закон також захищає державні та суспільні інтереси в процесі здійснення інвестицій: забороняється інвестування в об'єкти, створення та використання яких порушує охоронювані Законом права й інтереси фізичних та юридичних осіб і держави (ч. 2 ст. 4); вартість будівництва об'єктів із залученням інвестицій повинна відповідати державній цінovій політиці (чч. 2 і 3 ст. 17).

Хоча Закон є базовим у цій сфері, але не повною мірою враховує ризики війни та гібридні загрози, з якими зіштовхується держава. Тому його доцільно було б доповнити положеннями, які підвищили б інвестиційну безпеку та захист інтересів як національних, так і іноземних інвесторів: 1) закріпити спеціальні гарантії для інвесторів на час війни (непорушність права власності навіть в умовах тимчасового переміщення активів та евакуації підприємства (релокації); 2) визначити окремий правовий режим для інвестицій у критично важливі сектори (оборона, енергетика, комунікації, телекомунікації); 3) запровадити механізм попереднього національного скринінгу інвестицій з метою виявлення загроз національній безпеці України; 4) внести положення про електронну реєстрацію, супровід і моніторинг інвестицій через державні онлайн-сервіси; 5) визначити особливості правового статусу інвестора, який супроводжує процес релокації; 6) закріпити положення про надання переваги національним інвесторам у критично важливих сферах у воєнний та післявоєнний періоди; 7) окремо визначити можливість залучення міжнародних донорських механізмів і фондів післявоєнної компенсації; 8) закріпити порядок обчислення, підтвердження й компенсації шкоди інвесторам та інвестиційним об'єктам, заподіяної внаслідок бойових дій.

Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР «Про режим іноземного інвестування» є важливим в умовах воєнного стану, оскільки визначає державні гарантії захисту іноземних інвестицій, сприяючи залученню фінансових ресурсів, технологій та підтримки з-за кордону в час війни. Закладені в ньому механізми гарантують стабільність діяльності іноземних інвесторів на території України в умовах воєнного стану та безпеку інвестування. Надзвичайно важливе значення в умовах війни мають гарантії в разі зміни законодавства, наприклад незмінність ставок рентної плати за користування надрами для видобування природного газу, визначених станом на 1 березня 2022 року, на період з 1 березня 2022 року до 1 березня 2032 року (ч. 3 ст. 8 Закону).

Водночас цей Закон також потребує вдосконалення з урахуванням умов воєнного стану, оскільки наразі не містить норм, спеціально призначених для періоду війни та бойових дій. Зокрема, потрібно передбачити додаткові гарантії для іноземних інвесторів у зонах підвищеного ризику; адаптувати механізми державного супроводу інвестицій до умов війни; а також посилити державний контроль за інвестуванням у стратегічні галузі економіки.

Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI «Про державно-приватне партнерство» є важливим інструментом для залучення приватного капіталу до реалізації проєктів, що сприяють відновленню та розвитку країни в умовах війни. Цей Закон створює умови для об'єднання ресурсів держави та бізнесу для реалізації інфраструктурних, соціальних та оборонних проєктів. Водночас в умовах воєнного стану для більш ефективного реагування на виклики війни Закон потребує вдосконалення. Зокрема, потрібно: 1) передбачити спеціальні норми для періоду воєнного стану, які б враховували специфіку реалізації державно-приватного партнерства в умовах бойових дій та підвищених ризиків; 2) запровадити додаткові гарантії для приватних партнерів, що інвестують у зони підвищеного ризику, охоплюючи механізми компенсації збитків у разі пошкодження або знищення інвестиційних об'єктів через військові дії; 3) передбачити в Законі процедури укладання та реалізації договорів державно-приватного партнерства через впровадження електронних систем і процесів цифровізації; 4) розширити сфери застосування державно-приватного партнерства, зокрема перелік проєктів з відновлення зруйнованої інфраструктури.

Закон України від 5 липня 2012 року № 5080-VI «Про інститути спільного інвестування» є ключовим нормативно-правовим актом, що регулює діяльність пайових і корпоративних інвестиційних фондів. У період війни інститути спільного інвестування можуть відігравати важливу роль у мобілізації внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів для відновлення інфраструктури, підтримки оборонної промисловості й реалізації соціально значущих проєктів. Попри значний потенціал, цей Закон не містить спеціальних положень, адаптованих до умов воєнного стану. З огляду на це до нього доцільно буде внести такі зміни: 1) визначити умови діяльності корпоративних і венчурних фондів під час війни; 2) запровадити додаткові державні гарантії на час війни, зокрема страхування інвестицій та захисту інвесторів від ризиків, пов'язаних із воєнними діями; 3) передбачити можливість створення спеціалізованих інститутів спільного інвестування для фінансування відновлення зруйнованої інфраструктури й підтримку внутрішньо переміщених осіб; 4) розширити перелік допустимих активів інститутів спільного інвестування акціями, облігаціями та іншими інструментами, залученими в проєкти оборонної, критичної інфраструктури та проєкти відновлення країни.

Закон України від 15 серпня 2022 року № 2518-IX «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому» є важливим інструментом забезпечення правової визначеності у сфері будівництва, особливо в умовах війни, а саме: 1) запровадження спеціального майнового права на майбутні об'єкти нерухомості й можливості державної реєстрації прав на неподільні об'єкти незавершеного будівництва (ст. 3); 2) визначення особливостей залучення коштів (інвестування) для будівництва об'єкта нерухомого майна (ст. 6); 3) введення поняття гарантійної частки будівництва, що забезпечує механізм добудови об'єктів іншим забудовником у разі фінансової неспроможності девелопера (ст. 9). Попри позитивні аспекти, Закон також потребує певних змін для ефективного функціонування в умовах воєнного стану через: 1) перегляд способів фінансування будівництва з метою створення механізмів залучення коштів через інститути спільного інвестування; 2) закріплення можливості застосування електронних сервісів для взаємодії забудовників з державними органами; 3) врегулювання специфіки будівництва в зонах бойових дій і на деокупованих територіях, питання доступу до об'єктів та правового статусу земельних ділянок в межах цих територій.

Закон України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» зазнав суттєвих змін і у воєнний час та 1) стимулює інвестиції в критично важливі для оборонної стійкості країни галузі: переробну промисловість, транспорт, логістику, медицину, енергетику тощо; 2) передбачає для інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями звільнення від податків, ввізного мита, податкові пільги, інші заходи стимулювання, зокрема забезпечення земельною ділянкою, в рамках спеціального інвестиційного

договору; 3) сприяє створенню робочих місць, що особливо важливо у воєнних умовах. Державна підтримка інвестиційних проєктів надається в наведених вище допустимих галузях економіки за умови обсягу інвестицій не менше суми, ніж 12 млн євро та створення не менше ніж 10 робочих місць із середньою заробітною платою, що на 50 % перевищує середню в регіоні, або не менше ніж 30 робочих місць із середньою заробітною платою, що на 30 % перевищує середню в регіоні, або не менше ніж 50 робочих місць із середньою заробітною платою, що на 15 % перевищує середню в регіоні. Для вдосконалення цього Закону доцільно: 1) розширити перелік допустимих галузей економіки, в яких надається державна підтримка інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями, додавши проєкти з відбудови критичної інфраструктури; 2) у прифронтових та деокупованих регіонах знизити поріг обсягу інвестицій до суми не менше ніж 3–5 млн євро; 3) встановити пріоритетність для проєктів, що сприяють відновленню постраждалих територій.

Закон України від 20 грудня 2016 року № 1792-VIII «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» було створено для посилення підтримки українських експортерів. У 2023–2024 роках до нього були внесені зміни, які дають змогу Експортно-кредитному агентству (далі – ЕКА) здійснювати страхування внутрішніх та іноземних інвестицій від воєнних і політичних ризиків, використовувати страхування й перестрахування інвестиційних проєктів тоді, коли не всі приватні компанії беруть на себе такі ризики. Закладені в ньому механізми позитивно впливають на інвестиційний клімат, сприяють залученню капіталу з-за кордону та зміцненню експортного потенціалу країни. У науковій літературі неодноразово звертали увагу на недостатню розробленість у законодавстві України системи страхування інвестиційних проєктів [1, с. 105; 6, с. 3, 6]. Тому цей Закон потребує узгодження з іншими законами у сфері сприяння інвестиціям та розробки підзаконних нормативно-правових актів.

Постанова КМУ від 24 січня 2020 року № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» неодноразово зазнавала змін у час війни та передбачала надання кредитів на інвестиційні цілі суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва й компенсацію відсотків за ними.

Кожен окремих закон у сфері підтримки інвестицій та підприємництва: «Про інвестиційну діяльність», «Про державно-приватне партнерство», «Про концесію», «Про угоди про розподіл продукції», «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями», «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» – регулює окремих, самостійний механізм підтримки інвестицій. За певних умов вони можуть бути взаємовиключними або взаємодоповнюючими. Інструменти, передбачені законами України «Про державно-приватне партнерство», «Про концесію», «Про угоди про розподіл продукції», «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями», мають різні юридичні конструкції. Інвестор повинен обирати: працювати в рамках приватизації, через державно-приватне партнерство, через концесію чи угоду про розподіл продукції або через спеціальний інвестиційний договір.

З початку війни в Україні було також ухвалено ряд нових нормативно-правових актів, якими було доповнено законодавчі механізми регулювання інвестиційної діяльності для потреб війни.

Так, Закон України від 12 травня 2022 року № 2247-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» спростив процедури отримання земельних ділянок у користування без проведення земельних торгів, відтермінував строки плати за користування земельними ділянками та сервітутами на строк до шести місяців з дня припинення або скасування воєнного стану, що сприяє підтримці інвестицій.

Інвестиційна діяльність тісно пов'язана з такими спеціальними режимами господарювання, як спеціальні (вільні) економічні зони, концесії, виключна морська економічна зона, індустриальні парки, які створюються саме для стимулювання інвестиційної активності через надання пільг, спрощення правил діяльності для інвесторів, і є середовищем для максимально ефективного здійснення інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність у таких зонах є фактично цільовою активністю, а інвестиції – ключовим інструментом реалізації цілей спеціальних режимів господарювання. Такі спеціальні економічні режими за своєю природою спрямовані на залучення капіталу, передбачають впровадження інновацій і забезпечують більш сприятливі умови для реалізації інвестиційних проєктів. Тому в умовах воєнного стану потрібно також слідкувати й

за змінами в законодавстві про ці спеціальні режими господарювання та дбати про їхнє належне законодавче регулювання. Наприклад, Закон України від 21 червня 2022 року № 2331-IX «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні» запровадив важливі митні пільги для учасників індустриальних парків – звільнення від сплати ввізного мита за визначених у ньому умов. А Закон України від 21 червня 2022 року № 2330-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустриальних парків в Україні» ввів ряд податкових пільг для учасників індустриальних парків: звільнення від податку на прибуток; звільнення від ПДВ на імпорт обладнання. Обидва закони стимулюють залучення інвестицій в Україні. Постанова КМУ від 30 вересня 2022 року № 1095 «Про затвердження Порядку використання учасником індустриального (промислового) парку вивільнених від оподаткування коштів на розвиток його діяльності в межах індустриального (промислового) парку» передбачає пряме реінвестування вивільнених від оподаткування коштів у виробництво на: створення або модернізацію матеріально-технічної бази; збільшення обсягів виробництва; впровадження нових технологій, і в такий спосіб перетворює податкову пільгу на інвестиційний інструмент.

Постанова КМУ від 9 квітня 2024 року № 388 «Про затвердження переліку воєнних та політичних ризиків та Умов і порядку страхування (перестрахування) воєнних та політичних ризиків під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства» створює правову основу для страхування інвестицій від воєнних і політичних ризиків, що є досить важливим для залучення та збереження інвестицій в умовах воєнного стану. Ця постанова закріплює перелік воєнних і політичних ризиків, а також умови й порядок їхнього страхування (перестрахування), укладення договорів страхування під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства. Об'єктом страхування виступають прямі інвестиції та інвестиційні кредити. Страхувальником є національний чи іноземний інвестор, а страховиком – ЕКА. Цей механізм сприяє залученню та збереженню інвестицій в умовах воєнного стану, підвищенню довіри до інвестування в українську економіку.

На завершення огляду цієї проблематики варто також зазначити, що надмірна залежність України від іноземного інвестора потенційно загрожує реалізації принципу економічного суверенітету держави. За умов домінування іноземного капіталу в стратегічних галузях економіки ускладнюється належне здійснення державою регуляторної функції, а також виникають ризики втрати контролю над об'єктами державної та комунальної власності, що має негативний вплив на національну безпеку. У цьому контексті актуальним є пріоритетне правове стимулювання національних інвесторів, а також формування належного нормативно-правового механізму підтримки внутрішніх джерел інвестування. Зміцнення позицій вітчизняного інвестора сприятиме посиленню економічної незалежності держави та забезпеченню її належного статусу як рівноправного суб'єкта міжнародного права та міжнародних економічних відносин.

Висновки. Законодавство України у сфері інвестиційної діяльності можна поділити на дві групи: те, яке було напрацьовано до початку воєнного стану та цілком придатне для регулювання зазначених відносин і в умовах воєнного стану, і те, яке було ухвалено в період війни для вдосконалення механізму здійснення інвестицій, покращення інвестиційної активності та захисту інтересів інвесторів.

Процеси інвестування в Україні в умовах війни обумовлені новими обставинами й потребами: відбудови зруйнованих промислових об'єктів і підприємств; відновлення основних фондів та виробничих процесів через завдання їм майнової шкоди внаслідок бойових дій; відновлення економіки загалом і післявоєнної відбудови України. Інвестиційна активність в Україні в умовах війни демонструє переважну стабільність.

Основними викликами воєнного часу у сфері правового регулювання інвестиційної діяльності стали потреби в адаптації національного законодавства до умов воєнного часу; пошуку балансу між економічними інтересами держави та інтересами іноземних інвесторів; пошуку ефективних механізмів забезпечення інвестиційної безпеки держави, стимулювання інвестиційної активності, захисту охоронюваних законом прав та інтересів інвесторів, відшкодування шкоди, завданої інвесторам та інвестиційним об'єктам унаслідок бойових дій.

Серед інструментів законодавчого механізму регулювання інвестиційної діяльності в умовах війни варто зазначити: 1) удосконалення механізму державної підтримки значних інвестиційних проєктів; 2) удосконалення механізмів стимулювання експортної діяльності; 3) розробку механізмів страхування та перестрахування прямих інвестицій в Україні, зокрема від воєнних і політичних ризиків; 4) визначення в законодавстві механізму повної та часткової компенсації відсотків за кредитами на інвестиційні цілі; 5) закріплення в законодавстві заходів стимулювання інвестиційної діяльності в межах індустріальних парків; 6) визначення механізму використання учасниками індустріальних парків вивільнених від оподаткування коштів на розвиток їхньої діяльності.

Попри вищенаведені законодавчі стимули й пільги у сфері інвестування на час війни, базові закони у сфері інвестування не містять спеціальних норм, призначених для потреб війни. Тому пропонуємо доповнити основні закони, які становлять систему інвестиційного законодавства України, з метою більш ефективної їхньої адаптації до умов війни положеннями такого змісту: 1) закріпити спеціальні гарантії для інвесторів саме на період дії воєнного стану; 2) визначити окремий правовий режим для інвестування в критично важливі сектори економіки (оборона, енергетика, комунікації, телекомунікації) з особливими умовами правового регулювання; 3) запровадити механізм національного скринінгу інвестицій; 4) врегулювати порядок електронної реєстрації, супроводу та моніторингу інвестицій за допомогою державних цифрових платформ (як на рівні законів, так і на рівні підзаконних нормативно-правових актів); 5) визначити особливості правового статусу інвестора, який забезпечує процеси релокації бізнесу; 6) закріпити механізми пріоритетного сприяння національним інвесторам у критично важливих галузях економіки України в період війни; 7) визначити порядок обчислення, підтвердження й компенсації шкоди, заподіяної інвесторам та інвестиційним об'єктам унаслідок бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська В. М. Особливості міжнародного інвестування в Україні в умовах воєнного стану. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1, том 3. С. 102–110. DOI : <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.3.10>
2. Гармаш О. О. Роль держави у формуванні інвестиційної безпеки в умовах війни. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. Вип. 2. С. 59–67. DOI : [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-59-67](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-59-67)
3. Juliette Garside. How Ukraine's largest private equity firm raised \$350 m during a war. 23.02.2024 / The Guardian. URL : https://www.theguardian.com/business/2024/feb/23/how-ukraines-largest-private-equity-firm-raised-350m-during-a-war?utm_source=chatgpt.com
4. Кисляк Р. Як іноземні мільяртерикладають в Україну під час війни і що буде далі. 2025. 18 лютого / Delo.ua : вебсайт українського бізнес-порталу. URL : <https://surli.cc/euaiwc>
5. Левицький В., Радинський С. Удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності в період післявоєнної відбудови України: організаційний та нормативно-правовий аспект. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84, № 5. С. 151–161. DOI : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.151
6. Покальчук М. Ю., Марачук А. В., Шулепова О. О. Правові питання залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 546–551.
7. Поединок В. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності: теоретичні проблеми : монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 480 с.
8. Собкевич О. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення. 2023 29 травня / Національний інститут стратегічних досліджень : офіційний вебсайт. URL : <https://surli.li/emqsmi>
9. Яськов Є. Державне регулювання інвестиційної діяльності в новітніх економічних умовах. *Via Economica*. 2024. № 5. С. 121–129.

REFERENCES

1. Baranovska, V. M. (2023). Osoblyvosti mizhnarodnoho investuvannia v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of international investment in Ukraine under martial law]. *Pravnychi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*. No. 1, issue 3, 102–110. DOI : <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.3.10> [in Ukrainian].
2. Harmash, O. O. (2024). Rol derzhavy u formuvanni investytsiinoi bezpeky v umovakh viiny [The role of the state in shaping investment security in wartime]. *Irpynskyi yurydychnyi chasopys*. Issue 2, 59–67. DOI : [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-59-67](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-59-67) [in Ukrainian].
3. Garside, J. (2024, February, 23). How Ukraine's largest private equity firm raised \$350 m during a war / *The Guardian*. URL : https://www.theguardian.com/business/2024/feb/23/how-ukraines-largest-private-equity-firm-raised-350m-during-a-war?utm_source=chatgpt.com [in English].
4. Kysliak, R. (2025). Yak inozemni miliardery vkladaiut v Ukrainu pid chas viiny i shcho bude dali [How foreign billionaires invest in Ukraine during the war and what happens next] / *Delo.ua* : Ukrainian business portal website. February, 18. URL : <https://surli.cc/euaiwc> [in Ukrainian].
5. Levytskyi, V. & Radynskyi, S. (2023). Udoskonalennia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti v period pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy: orhanizatsiinyi ta normatyvno-prvovyi aspekt [Improving innovation and investment activities during the post-war reconstruction of Ukraine: organizational and regulatory aspects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. Vol. 84, 151–161. DOI : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.151 [in Ukrainian].
6. Pokalchuk, M. Yu. & Marachuk, A. B. & Shulepova, O. O. (2024). Pravovi pytannia zaluchennia inozemnykh investytsii v Ukrainu v umovakh voiennoho stanu [Legal issues of attracting foreign investments to Ukraine under martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. No. 3, 546–551. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/131> [in Ukrainian].
7. Poiedynok, V. V. (2013). Pravove rehuliuвання investytsiinoi diialnosti: teoretychni problemy [Legal regulation of investment activity: theoretical problems]. *Nizhyn* : TOV Aspekt-Poligraf [in Ukrainian].
8. Sobkevych, O. (2023). Pidtrymka investytsii u promyslovist Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [Supporting investment in Ukrainian industry during war and post-war recovery] / *National Institute for Strategic Studies website [NISS]*. May, 29. URL : <https://surl.li/emqsmi> [in Ukrainian].
9. Yaskov, Ye. (2024). Derzhavne rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v novitnikh ekonomichnykh umovakh [State regulation of investment activities in modern economic conditions]. *Via Economica*. No. 5, 121–129. DOI : <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-5-18> [in Ukrainian].

O. A. Rassomakhina. LEGAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE IN WAR CONDITIONS

The article studies the legislation of Ukraine and the practice of legal regulation of investment activities in the conditions of the Russian-Ukrainian war. The main regulatory legal acts in this area are analysed, and their provisions are summarized. The main legislative novelties in this area are identified. An assessment of the state of legal regulation in the outlined area and the problems, that arise in the process of implementing the mechanism of legal regulation of investments, is provided.

The purpose of the article is to highlight the legislative principles of legal regulation of investment activities under martial law and certain aspects of the implementation of this mechanism; to analyse the relevant changes and amendments to the legislation on this issue.

In the research process, general scientific methods of cognition and legal methods were used: formal-logical, system-functional, and special-legal.

It is concluded, that investment in Ukraine during the war is due to new circumstances: the need to rebuild destroyed industrial facilities and enterprises; the restoration of fixed assets and production processes due to property damage, caused to them, as a result of hostilities; the need for relocation; the restoration of the economy as a whole and the post-war reconstruction of Ukraine. It has been determined, that investment activity in Ukraine during wartime demonstrates predominant stability. Among the instruments of the legislative mechanism for regulation of investment activity during wartime, the following can be mentioned: 1) improving the mechanism of state support for significant

investment projects; 2) improving mechanisms for stimulation of export activity; 3) developing mechanisms for insurance and reinsurance of investments in Ukraine; 4) determining the mechanism for compensation on loans for investment purposes; 5) enshrining in legislation measures to stimulate investment activity within industrial parks; 6) defining in the legislation the mechanism for the use of released from taxation funds by participants of industrial parks for the development of their activities. In the context of war, Ukraine is cooperating with a wider range of international and European institutions to attract investments and expand investment programs. Electronic platforms, digital online services, and investment apps are increasingly being created and used in Ukraine for investment purposes.

Keywords: legal regulation, business entities, entrepreneurial activity, investment activity, martial law, legislation, legislative initiatives, investors, investments, protection of investors' interests, investment security.